

İNEBAHTI: DÜNYA EGEMENLİĞİ İÇİN AKDENİZ'DE YAPILAN SON DENİZ SAVAŞI

PAULINO TOLEDO*

Çeviren: ÖZLEM ŞAKİROĞLU**

I. – İNEBAHTI'NIN MÂNASI***

İnebahtı (Lepanto) Deniz Savaşı şüphesiz XVI. yüzyılın en belirgin deniz olaylarından biridir. Akdeniz tarihinde önemli bir yer tutan bu olay yalnız Hristiyan müttefiklerin Türkler karşısındaki mücadelesi ve zaferi değil; aynı zamanda iki kültürün, iki dinin ve iki imparatorluğun çarpışmasıdır.¹ Çünkü bu dönemde doğuda sadece Osmanlı İmparatorluğu, İspanya Kralı II. Filip'i tehdit edebilecek güce sahip bulunuyordu.

1453 yılında Osmanlıların İstanbul'u fethi ve 1492'de İspanyol Birliğinin kurulması üzerine bu iki devlet Avrupa'nın doğusunda ve batısında güçlü birer imparatorluk haline gelmişlerdi. Bir yanda Hristiyan, diğer yandan İslâm âleminin din ve kültür bakımından tartışılmaz liderleri bulunuyorlardı.² Bu yüzden Osmanlı ve İspanyol İmparatorlukları için Lepanto, dünya hâkimiyetini ele geçirmek amacıyla XVI. yüzyıl boyunca yapılan mücadelelerin sonuncusunu teşkil etmektedir.

Her iki imparatorluk da, kendine bağlı toprakları ve deniz aşırı sömürgelerini korumak amacı ile deniz kuvvetlerini güçlendirmek zorundaydılar. Üç kıtada yer alan Osmanlı ve İspanyol toprakları, farklı menşeden gelme bir nüfus varlığına sahip bulunmaktaydılar. Aynı zamanda, Akdeniz'de bu mücadele devam ederken İspanya'nın denetleme ve savun-

* Osorno Yüksek Enstitüsü, Eğitim ve Bilim Bölümü, Dünya Tarihi Öğretim Görevlisi (Şili). Şu anda Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü'nde Doktora çalışmalarını tamamlamaktadır.

** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencisi.

*** Bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde ve tercümesinde bulunduğu değerli işbirliğinden dolayı Sayın Prof.Dr.Mahmut H. Şakiroğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

¹ Castex, L. De Vaisseau, *La bataille du XVIe siècle. Lépante et ses enseignements d'actualité*, Paris 1914, s.13.

² Arıkan, Muzaffer, "Türk-İspanyol Münasebetleri Bakımından Aragon Kraliyet Arşivi'nin Ehemmiyeti ve Türklerle İlgili Vesikalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara 1964, cilt 2, s.251-252.

ma faaliyetleri Atlantik ve Pasifik Okyanusları kıyılarına da yayılmaktadır. Buna paralel olarak, Osmanlı İmparatorluğu da bölgeyi kontrol etmek amacıyla Hint Okyanusunda Portekizlere karşı devamlı bir mücadele içinde bulunuyordu.³

İki imparatorluk arasındaki mücadele, Lepanto Savaşı sırasında zirveye ulaşmıştır. İspanya için, 1588'deki "Yenilmez Armada" adı ile anılan donanma bozgunu dünya hâkimiyeti umutlarının sonu oldu. Osmanlılar için İnebahtı ve İspanyollar için İngilizler karşısındaki yenilgi, her iki imparatorlukta da kesin bir geri çekilme sürecini başlattı. Tarihte zirve bir kere elde edilir ve artık bir daha tekrarlanamaz.

Akdeniz'deki bu bitmeyen savaş, kişilerde ve devlet yönetimlerinde, büyük bir yıpranmaya neden olmuştur. Savaş ruhu eski devirlerdeki gibi değildir artık, ve bu aynı zamanda Türkler için de geçerlidir. Bu deniz savaşından bir süre önce levent gemileri derya beyleri gemilerinde timar erbabının çoğunluğu herhangi bir bahane öne sürerek Osmanlı Donanmasından ayrıldılar.⁴ İspanya'nın Kutsal İttifaka katılımı, Venediklilerin 105 kadirgasına karşın, 31 kadirga ile sınırlı kalmıştı. Oysa bu kadar yıpranmaya rağmen her iki devlet de eski prestijlerini devam ettirmek umuduyla hâlâ bir kaç teşebbüs daha gerçekleştirebilmekteydiler.

İnebahtı'dan sonra İspanyollar, Amerika Kıtasındaki güçlerini takviye etmek amacıyla Doğu Akdeniz'deki mücadelelerinden uzaklaşmışlardı.⁵ Türkler de yeni bir çarpışmayı önlemek için bir yıl içinde, deniz güçlerini yenileyebildiler. Gerçekten, İnebahtı olayının bir defa daha tekrarlanmasını istemiyorlardı. Onların stratejisi, iki yıl sonra kesinleşen Kutsal İttifakın dağılması olasılığını beklemek oldu.

Avrupa'da Lepanto olayına yalnız kazanılan taraftan bakılmıştır. Braudel, zaferi "teknikğin ve cesaretin başarısı" olarak görüyordu.⁶ Bazıları

³ Özbaran, Salih, "A review of Portuguese and Turkish sources for the Ottomans in Arabia and the Indian Ocean in the 16th Century", *Bellefen*, cilt 49, no 193, Ankara 1985, s.65-78.

⁴ Çelebi, Kâtip, *Tuhfetü'l-Kıbâr Fi Esfâr'îl-Bihâr*, Tercüman 1001 Temel Eser 146, İstanbul 1980, cilt 2, s.140; Bkz., Robert Mantran, "La bataille de Lépante vue par un chroniqueur ottoman", şu eserde: *Cahiers de Linguistique d'Orientalisme et de Slavistique*, no: 1-2, s. 183-189, bu makalede Kâtip Çelebi'nin İnebahtı hakkındaki yazdıkları Fransızcaya çevrilmiştir.

⁵ *Nueva Historia de España. El Ocaso de la Hegemonía Española*. cilt 11, Edaf Ediciones, Madrid 1982, s.67-68.

⁶ Braudel, "Fernand, El Mediterráneo y el mundo mediterráneo en la época de Felipe II", *Fondo de Cultura Económica*, Madrid 1976, cilt 2, s.583.

da “unutulmaz ve yüce zafer” olarak vasıflandırılıyordu.⁷ Hristiyanların teknik üstünlüğü ve kadirga savaş sisteminin bu dönemde ulaştığı teknik ve taktik seviyesi tartışılabilir bir olaydır. Aynı nedenle Kıbrıs seferi ve Lepanto deniz savaşındaki kadirga filolarının taktik kullanımı en üstün düzeye ulaşmıştı.⁸ Yalnız, XV. yüzyıldan itibaren Hristiyanların Türklere karşı elde edebildikleri en büyük başarılarından birinin Lepanto savaşı olduğunu söyleyebiliriz.

Lepanto zaferinin haberi Venedik şehrine ulaşınca günlerce süren kutlamalar başlamış, tüm şehir San Marcos Meydanında “Te Deum” âyinine katılmıştı. Roma’da bu zafer büyük bayramlarla kutlanmıştır. II. Filip “Yüce Tanrı’nın bu savaşı donanmalarımıza kazandırmasına şükran duyarak”, savaşın kazanıldığını ilân ettikten sonra bir Te Deum töreni yapılmasını emretti.⁹ Ancak Lepanto zaferi yalnız bu kutlamalarla değil, aynı zamanda edebiyatta, resimde ve müzikte bile ölümsüzleştirilmiştir.¹⁰ Bu konu ile ilgili yazılan şiir ve destanlar tüm Avupa’da yayılmıştır.

Aynı zamanda Osmanlılar için İnebahtı yenilgisi çok büyük felâket olmuştur. Haber Osmanlı başkentine ulaştığı zaman, endişe ve büyük bir hayret uyandırdı. Sultan yenilgi haberini aldığı anda Edirne’de idi. Osmanlı’nın en ünlü tarihçilerinden biri olan Kâtip Çelebi’nin anlatısına göre “Cumada’l-âhirenin üçünde (23 Ekim 1571) Uluç Ali Paşa’nın bir adamı gelip bu korkunç haberi getirdi. Bütün Müslümanlar tasalanıp bu kıyameti andıran bozgunun olmasından ‘Sübhân el-Kadîr el-Hakîm, inne zelze-

⁷ Contarini, M. Gio. Pietro, *Historia delle Cose successe dal principio della Guerra Mossa da Selim Ottomano a Venetiani, fino al di della gran giornata vittoriosa contra Turchi*, Venetia 1645, s.54.

⁸ Guilmartin, John Francis JR., *Gunpowder and galleys. Changing technology and Mediterranean warfare at sea in the sixteenth century*, Cambridge 1974, University Press, s.222. Guilmartin bu konu hakkında uzun bilgi vermektedir (s.221-252). Guilmartin, Lepanto ile, kadirga savaş sisteminde uygulanan taktiklerin gelişmesinin zirveye ulaştığını anlatmaktadır. Fakat buna paralel olarak strateji alanı etkisiz kalmıştır. Bunu şöyle ifade eder: “Kadirga filoları kendi ağırlığı altında yıkıldılar.” İnebahtı zamanında gerek müttefikler gerekse Türkler aynı deniz savaş sistemine sahiptiler.

⁹ *The galleries at Lepanto*, bkz., J.M. Alvarez Flores’in İspanyolca baskısı, Barcelona 1984, s.217. İnebahtı’nın anısına Toledo Katedrali’nde her yıl âyinler gerçekleştirilmektedir. Aynı Roma’daki Santa Maria Maggiore Kilisesi’nde de yapılmaktadır.

¹⁰ Bu konu ile ilgili çeşitli ve pek çok bibliyografya bulunmaktadır. Bkz., Quarti, Guido Antonio, *La battaglia di Lepanto nei canti popolari dell’epoca*, Milano 1930; Da Costa Fontes, Manuel, “‘The Batalha de Lepanto’ in the Portuguese Oral Tradition”, *Hispanic Review*, University of Pennsylvania, 1979, cilt 47, no.4, s.487-503.

lete's-saati şey'ün azîm' deye şaşarak istirca eylediler.”¹¹ Camilerde de Kur'an sureleri okunmasıyla bu felâkete karşı Tanrının yardımını diliyorlardı.

Peçevî İbrahim Efendi'ye göre, İnebahtı, Osmanlı ve İslâm toplumunun gördüğü en büyük yenilgiydi: “Böyle uğursuz bir savaş, değil bir İslâm devletinde, Hz. Nuh Peygamber gemi icat edeli beri dünya denizlerinde bile görülmüş değildir.”¹² Bir başka Osmanlı tarihçisi Cantemir'e göre “II. Selim kara haberden çok müteessir olup üç gün üç gece gözüne uyku girmemiştir.”¹³ Daha sonra Sultan askerlerini şöyle azarlıyordu: “Buna benzer bir şey daha önce hiç olmadı. Alanın kötü olduğunu bahane edemezsiniz, kış olmasına karşın düşman ülkemizi elde etmek amacı ile yola çıkmıştı. ... Bu millî ruhun ve dinî duyguların eksikliğinden kaynaklanan bir sonuçtur.”¹⁴ Daha sonraki vakanüvislerde de konuyla ilgili benzer yorumlar görüyoruz. Cantemir'e göre olay şu durumdaydı: “Sayısız zaferden sonra, sonunda Osmanlılar onarılmaz bir yenilgi aldılar; bu, II. Beyazid'in bozguna uğratılmasından sonra, Osmanlı Monarşisi'nin karşılaştığı en büyük yenilgiydi.”¹⁵ Tüm bu açıklamalar gösteriyor ki Osmanlılar, her çarpışmanın olumlu sonuçlanmasına alışmışlar, Tanrının seçkin kulları olduğundan sonuçları kendi lehlerine çevirdiğine inanmışlardı.

Türkler XVI. yüzyıl boyunca karada ve denizde hızla, sayısız yengiler kazanmışlardı. Öte yandan Avrupa hemen hemen aynı hızla güç kaybediyor ve Akdeniz savunmasının Türklerin eline geçmesi sonucu etkisiz kalıyordu. Denilebilir ki, 1538 yılı Eylül ayında Osmanlıların Preveze'deki başarısından sonra, Akdeniz'deki savaş alanlarında Türklerin üstünlüğü kesinleşmişti.¹⁶ Bu andan itibaren Türk donanması Kuzey Afrika kıyılarındaki korsanların yardımıyla İspanyolların İtalya ve Afrika'daki topraklarına yapılan saldırılara devam etmiştir. Aynı zamanda, bu saldırılar devamıyla Papa'nın ve Venedikliler'in toprakları da kapsanıyordu. İspanyol donanması, Türklerin sürekli saldırılarına karşı koyacak güçte değildi. Ayrıca,

¹¹ Çelebi, *a.g.e.*, s.145.

¹² Peçevî, İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları 467, Ankara 1981, s.352.

¹³ Cantemir, Demetrius, *Histoire de l'Empire Ottoman, ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence*, Paris 1743, cilt 3, s.10. Türkçesi, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, cilt 3, s.124.

¹⁴ Selânikî'den naklen: Danişmend, İsmail Hâmi, *İzahlı Osmanlı Tarih Kronolojisi*, İstanbul 1948, cilt 2, 1513-1573, s.410.

¹⁵ İnalçık, Halil, “Lepanto in the Ottoman documents”, şu eserde: Benzoni, G., *II Mediterraneo nella seconde metà del 500 alla luce di Lepanto*, Firenze 1974, s.191-192.

¹⁶ Wiel, Alethea, *The Navy of Venice*, London 1910, s.237.

I.François'nin İspanya'yı savunurken, 1542'den beri süregelen Türk-Fransız işbirliğinin bütünlüğünü sağlayan kişi olduğunu ilâve etmek gerekmektedir. Böylece, Batı Akdeniz'den sağlanan destek sayesinde 1553'de Türklerin akınları Elba ve Korsika adalarına kadar ulaşmıştı.

1560 yılında İspanyollar yeniden Cerbe adasında yenilgiye uğratıldılar. Bu olay Türklerin Akdeniz'de elde ettikleri üstünlüğün zirvesini göstermektedir. Cerbe'deki savaşa katılan Tersane kâtibi Zekeriyazâde'den öğrenildiğine göre Osmanlılar tarafından başlatılan bu savaş kafirlere karşı bir Haçlı Seferi ruhu ve karakteri içermektedir. Zekeriyazâde'ye göre bu, tek Tanrı'ya inanan İslâm askerlerinin kılıç gücü ile elde ettikleri zaferdir.¹⁷ Bu Tersane görevlisinin ifade ettiği "Gazâ" fikri Osmanlıların yayılma savaşlarını vasıflandırmaktadır. Aynı fikir İnebahti savaşıyla sona eren Kıbrıs Seferinin ikinci aşamasında bir defa daha bulunmaktadır. Zekeriyazâde, Cerbe zaferini "sonunda hidayet kasırgası, iman ehli olan askerler tarafından esti. Dinsiz düşman bozulup kaçtı"¹⁸ şeklinde yorumlamaktadır. İspanyol gemilerinin bu yenilgisinden sonra yalnızca 64 kadırgaları kaldı.

Daha sonra 1565'de Malta adasının kuşatılmasında Hristiyan deniz kuvvetlerinin harekâtı çok sınırlı kaldı. Türkler 4 ay boyunca (18 Mayıs-8 Eylül) önemli bir Hristiyan tehdidi ile karşılaşmadan kuşatmayı sürdürebilmişlerdi. 1566'da da Türklerin saldırıları; Chios (Sakız), Zanta, Korfu, Valona (Avlonya) ve Ragusa'da (Dovrovnik) devam etmişti. Bunu izleyen yıl Naxos (Nakşa) adasının alınması ile Türk donanmasının güç gösterileri daha da kuvvetlendi. 1569'da Piyâle Paşa Avlonya önlerine kadar geldi. Bunca başarıdan, Osmanlı üstünlüğünün genişliği ve karakterini gördükten ve anladıktan sonra, İnebahti yenilgisinin, İstanbul'da ne kadar şaşkınlık ve derin endişeler yarattığını hayal edebiliriz. Osmanlı tarihçilerinin çoğu Tanrı'nın bunu Müslümanları günahlarından dolayı uyarmak üzere gönderdiği bir mesaj olduğunda birleşmektedirler.

¹⁷ Zekeriyazâde, Ferah, *Cerbe Savaşı*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, s.68-69. Zekeriyazâde'nin hayatı ile ilgili çok az bilgi bulunmaktadır. Yalnız bir tersane kâtibi olduğu ve Türk filosu halkının ücretlerini vermek göreviyle, Kapudan-i Derya Piyâle Paşa kumandasında Akdeniz'e sefere çıkan donanmaya katıldığını bilmekteyiz. Eserinde 4 Nisan 1560'da İstanbul'dan sefere çıkan Türk donanmasının İspanyollara karşı yaptığı harekât anlatılmaktadır.

¹⁸ Zekeriyazâde, *a.g.e.*, s.69.

II. – KIBRIS VE İNEBAHTI

Kıbrıs savaşının ikinci bölümünü tamamlayan İnebahtı deniz muharebesi, Adanın fethinin ikinci aşamasının askerî ve deniz harekâtının sonu olarak görünmektedir.

Malta kuşatması başarısızlığından sonra Sultan Süleyman'ın Akdeniz'in ikinci en önemli stratejik noktası olan Kıbrıs'ın fethi için yeni bir sefer düzenleyeceği anlaşılmıştır. İstanbul'da 1566 yılı sonlarında bu seferin söylentileri yayılmağa başladı. Venedik'teki Papa elçileri Osmanlı başkenti'nden bu konu hakkında gelen haberleri, Hristiyanlık merkezi olan Roma'ya sürekli göndermektedirler.¹⁹ Bu durumda şunu doğrulayabiliriz ki, Avrupa devletleri er ya da geç Osmanlıların Kıbrıs'ı fethedeceğini biliyorlardı. Buna rağmen bu saldırıyı önlemek amacıyla alınan tedbirler yetersiz ve vakitsiz olmuştur. Venedik Cumhuriyeti, Sultanla daha önce yaptıkları görüşmelere güvenerek²⁰ çok yavaş hareket ediyordu.

Türkler için Kıbrıs adası, Malta'nın sağlayamadığı pek çok stratejik avantaja sahipti. İstanbul'a yalnızca 750 mil uzaklıkta ve Anadolu güney kıyılarına da oldukça yakındı. Aynı zamanda Türk üslerine yakın olduğundan lojistik görünümünde fazla sorun yoktu. Bu adanın fethi ile, Arabistan, Mısır veya Filistin'de gerçekleştirilen savaşlar desteklenebilecek ve bu amaçla stratejik ve lojistik bir üs kazanılacaktır.²¹ O halde Ada'nın alınmasıyla Doğu Akdeniz ve Levant (Şark)'taki ticaret Osmanlıların kontrolü altına geçebilecektir.

Türklerin plânı ilk olarak adanın diplomatik yollardan teslim edilmesini sağlamaktadır. Bu amaçla elçi Kubad Çavuş konuyu müzakere etmek

¹⁹ Stella, Aldo, *Nunziature di Venezia*, cilt 8 (1566-1569), Roma 1963, 1566-1573 arasında Venedik'teki Papa elçisi Giovanni Antonio Facchinetti, Kıbrıs ile ilgili, Papalık Devlet Sekreteri olan Michele Bonelli'ye aşağıdaki tarihlerde bilgiler sunmuştur: 26 Ekim 1566, "Selim'in Kıbrıs Krallığını istediği düşünülmektedir." (s.124); 25 Ocak 1567, "Sultan Kıbrıs seferinin gerçekleştirilmesini planlamaktadır." (s.164); 10 Mayıs 1567, "Sultan Kıbrıs seferini seneye gerçekleştirmeyi düşünmektedir." (s.214); 9 Ağustos 1567, "Kıbrıs seferine başlanılması düşünülmektedir." (s.258); 30 Ağustos 1567, "İstanbul'daki genel söylenti Kıbrıs seferinin seneye gerçekleştirilmesi düşünülmektedir." (s.266); 27 Aralık 1567, "Kıbrıs'a gönderilmek üzere toplar hazırlamıştır." (s.331).

²⁰ Stella, Aldo, *a.g.e.*, s.414. "Venedik Senatosu, Türklerin saldırılarının en önemli noktası ve Venediklilerin en tehlikeli merkezi olan Ragusa'ya yardım etmek amacıyla çaba göstermemektedir"; G.Facchinetti'nin M.Bonelli'ye Venedik'ten 21 Temmuz 1568 tarihli mektubu.

²¹ Aysan, Emin, *Kıbrıs Seferi (1570-1571)*, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, cilt 3, üçüncü kısım eki, Ankara 1971, s.11.

üzere Venedik şehrine yollanmıştır. 28 Mart 1570'de Kubad Çavuş Venedik Senatosu'na adanın Osmanlı İmparatorluğu'na dahil edilmesi ve imtiyaz olarak teslim edilmesi ile ilgili ultimatomu veriyordu.²² Venedik Senatosu'nun yanıtı olumsuz olunca doğrudan doğruya bir harp ilânını teşkil etmiştir.

Kıbrıs'ın korsanlar tarafından üs olarak kullanılması, Mısır'da İskenderiye ile İstanbul arasındaki haberleşme ve ticaretin engel odağının olması, Türklerin bu adayı istemelerinin en temel nedenleriydi. Peçevî,²³ "Her ne kadar Venedik kâfirleri ile aramızda barış yapılmış idiye de Mısır'a giden gemilerin, insanların, tüccar ve hacıların, Kıbrıs eşkiyasının saldırılarına uğramaktan kurtulamamış" olduğunu söylemektedir. Başka bir Osmanlı tarihçisi Zeyrek, Kubad Çavuş'un Venediğe götürdüğü mektupta²⁴ korsanların "hacc-ı şerife revan olan Müslümanların gemisin alup ehlin ve gemisin ihrak-ı b'in-nâr ettiklerini" yazdığını açıklamaktadır. Sorun, İmparatorluğun en yüksek dinî otoritesine sunulduğunda Şeyhülislâm Ebussud Efendi İslâm kanunlarına göre verdiği raporda "yararlı görülüp sürekli ya da geçici bir barış yapıldıktan sonra, elverişli bir zamanda bu barışın bozulmasında büyük yarar görülse, elbette bozmak vâcip ve lâzım olur"²⁵ ifade etmişti. Böylece, Kıbrıs savaşının temelinde, Müslümanların, eski Haçlı Seferi şeklinde kâfirlere karşı savunulması bulunmaktadır.

Kıbrıs'ın fethi ile ilgili askerî hazırlıklar Mart ayının ortasında başlamıştır. Osmanlı donanmasının 25 kadırgalık birinci bölümü, Murat Reis tarafından Rodos'a götürülmüştür. 17 Nisan'da Türk filosu'nun 65 kadırgalık ve 30 gemilik ikinci bölümü Piyâle Paşa komutanlığında İstanbul'dan ayrılmıştır. Serdar Lala Mustafa Paşa ile birlikte Müezzinzade Ali Paşa yönetimindeki filonun üçüncü ve en güçlü grubu 16 Mayıs'ta Osmanlı başkenti limanından yola çıkmıştır. 10 Haziran'da birlik taşımak amacıyla Finike limanına giren Türk donanmasının bütün gemileri, 2 Temmuz'da Kıbrıs'ın Limasol limanına varmış olmaktaydılar, 4'ünde karaya çıkma harekâtı başlamıştı. 22'sinde Anadolu'nun güneyinden ve Suriye'den çeşitli birlikler getirilmiştir.

Bu durumda, güçleri olduğu halde, Venedikliler Kıbrıs'ta başlayan saldırıyı engelleyememişlerdi. 8 Ağustos'ta İspanyol donanması yalnız

²² Aysan, E., *a.g.e.*, s.177.

²³ Peçevî, *a.g.e.*, s.343.

²⁴ Zeyrek, *Tarih-i Feth-i Kıbrıs*, adlı eserinden nakleden İnalçık'ın "Kıbrıs Fethinin Tarihî Manası" makalesinde, dipnot 2, s.26, şu eserde: *Kıbrıs ve Türkler*, Ankara 1964.

²⁵ Peçevî, *a.g.e.*, s.343-344.

Messina'ya yanaşmıştı, 31'inde Papa filosu ile birlikte Venediklilerle birleşmek amacıyla Girit adasına gelmiştir. 9 Eylül'de Nikosia (Lefkoşe)'nin Türklerin eline geçtiği gün müttefik filo Suda'dan Kıbrıs'a yürümektedir. 22'sinde Türklerin Famagusta (Magosa)'ya ilerledikleri ve Nikosia'nın esir edilişi haberi duyuldu. Bu durumda Marco Antonio Colonna²⁶ konuyla ilgili Savaş Şurasını çağırılmış, fakat hiç bir karar alınamamıştı. Aynı gün gemilerin limanlarına geri dönüşü başladı. Öte yanda Osmanlı kuvvetleri de kışı geçirmek üzere İstanbul'a dönüyorlardı. 12 Aralık'ta Osmanlı donanmasının çoğu Haliç'e girmiş bulunuyordu.

İnebahtı savaşının yapıldığı 1571 yılında, Kıbrıs'a destek sağlamak için Venedikliler çeşitli seferlere başlamışlardı. 26 Ocak'ta Marco Quirini gemisi ile Magosa'ya gelip erzak ve malzemeleri ile karaya çıkıp 16 Şubat'a kadar Kıbrıs'ta kaldı. Aynı şekilde Mart'ın sonlarında Müezzinzade Ali Paşa, Kıbrıs'ın fethini kesinleştirmek için İstanbul'dan filosu ile yola çıktı. Aynı zamanlarda Türkler, müttefik donanmanın nerede olduğunu, Kıbrıs'ın savunması için Akdeniz'deki harekâtın nasıl gelişeceği ile ilgili haber almak üzere bir takım tedbirler almışlardı. Bunun üzerine Beylerbeyine, Sancakbeylerine ve Kadılarına, Osmanlı filusunun Akdeniz'deki harekâtını desteklemek amacıyla donanmanın gereksinimleri olan silâh, asker, malzeme ve yiyeceğin sağlanması için emirler verilmiştir.

Şubat ve Mart aylarında filonun askerî levâzımı toplanmıştır. Şubat ayında Kaptan-ı Derya'ya gönderilen emirde, donanmadaki en acil eksikliklerin en kısa zamanda giderilmesi emredildi. Ayrıca, 200 kadırgaya dağıtmak üzere 30 bin kişiye kadarlık bir takviye kuvvetli ile ilgili emir geldi.²⁷ Öte yandan Bosna'dan İstanbul'a, Korfu yakınlarındaki Venedik hareketlerinden haberler veriliyordu.²⁸ Ahyolu Kadısına²⁹ İstanbul'a yapılan gemi ve malzeme taşımadaki gerekli emniyet tedbirlerinin alınması hakkında emirler bildiriliyordu. Varna Kadısına burada yapılan kadırgaların kürekçi, yelken gibi ihtiyaçlarının tedarik edilmesi emredildi.³⁰ Mora

²⁶ Marco Antonio Colonna'nın hayatı ve Lepanto savaşına katılımı için bkz., Guglielmotti, A., *Marcantonio Colonna alla battaglia di Lepanto*, Firenze 1894.

²⁷ Safvet Bey, "Sığın Donanma Harbi Üzerine Bazı Vesikalar", *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, İstanbul, Hilal Matbaası 1325-1327, cilt 2, 4. belge, s.561-562.

²⁸ Refik, Ahmed, "Kıbrıs ve Tunus Seferlerine Ait Bazı Vesikalar", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1927, 9. belge, s.35-36.

²⁹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "Kıbrıs Fethi ile Lepant (İnebahtı) Muharebesi Türk Devletiyle Venedik ve Müttefiklerinin Faaliyetine Dair Bazı Hazine-i Evrak Kayıtları", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1926-1933, cilt 3, 1. belge, s.263.

³⁰ Uzunçarşılı, 3. belge, s.263.

Beyi'ne, çevresindeki yetki ve hüküm sahibi kişileri tetikte olmaları yolunda uyarması bildirildi.³¹ Cezâyir-i Garp Beylerbeyi Hasan Paşa'ya amiralik gemisinin tüm gereksinimlerine bakmak üzere talimat verildi.³² Mart ayı boyunca Türk donanmasının tedariklerini tamamlaması, Osmanlı otoritelerin büyük bir saldırısının müttefikler tarafından³³ gerçekleştirileceği olasılığını bildiklerini göstermektedir.

Vezir Mustafa Paşa tarafından Sultan'a rapor edilen Quirini'nin yaptığı sefer bir takım kararlar meydana getirdi. 1571'in Şubat ayındaki bir emriyle Midilli (Mitilene) Beyi'ne gemileri ile Rodos'a gitmesi gerektiği, İskenderiye ve Rodos beylerinin 40 savaş gemisi ile Hristiyan müttefiklerle karşılaşmak üzere Kıbrıs'a gittikleri bildiriliyordu.³⁴ İkinci bir emirde Midilli ve Schios beylerine sipahileri ile Kıbrıs'a çıkmaları buyuruluyordu. Rodos Beyi'ne verilen bir başka emirde ise Girit'de erzak yüklü 26 düşman gemisinin Kıbrıs'a ulaşmak üzere uygun zamanı beklediği, gemilerinin tüm gereksinimlerinin karşılanması gerektiği, ve asker, erzak, yelken gibi eksik olan gerekleri Aydın, Midilli ve Mentеше Sancaklarından alabilecekleri belirtiliyordu.³⁵ Tersane Amiri'ne kadirgalarının tüm eksiklerinin tamamlanması emri verilmişti.³⁶ İskenderiye Beyinden 4 veya 5 kadirga temin edip devlete ait kölelerin ilave mürettebat olarak Rodos'taki gemilere gönderilmesi talep edildi.³⁷ Mayıs ayında Dobrovnik beylerine gönderilen emirde, Papa ile işbirliğinde olan yüz Venedik kadirgasının yapımının hızlandırıldığı, bu yüzden adı geçen bölgedeki güvenlik önlemlerinin en üst düzeye çıkarılması gerektiği belirtiliyordu.³⁸ Bu emir ve hükümlerden de tahmin edebileceğimiz gibi gerek gemilerin gerekse Kıbrıs'ın gereksinimlerinin karşılanmasında başarılı bir düzenleme yapılmıştır. Tüm bu hazırlıklar ve Türkler ile müttefikler arasındaki uzun hareket sonucunda Lepanto deniz savaşı olacaktır.

4 Mayıs günü 124 gemilik Donanma-i Hümayun deniz seferine başlamak üzere ikinci Vezir Pertev Paşa'nın komutası altında İstanbul'dan yola

³¹ Safvet, 1. belge, s.559.

³² Safvet, 3. belge, s.560-561.

³³ Refik, A., 1-22 numaraları arasındaki belgeler: Anadolu Beylerbeyi'ne, donanma için toplanacak kişilerin kayıtları ile ilgili; Rumeli Beyi'ne, düşmana erzak verilmemesi ile ilgili; Bağdat Beylerbeyi ve Defterdar'na para ve barut toplanması ile ilgili; Belgrad ve Semendre otoriteleri'ne top ve gülle gönderilmesi ile ilgili bazı kararnameleri görüyoruz.

³⁴ Uzunçarşılı, belge 24, s.274.

³⁵ Uzunçarşılı, 25. belge, s.274-275.

³⁶ Uzunçarşılı, 26. belge, s.276.

³⁷ Uzunçarşılı, 28. belge, s.278.

³⁸ Uzunçarşılı, 22. belge, s.273.

çıkmıştır. Öte yandan Müezzinzade Ali Paşa Mart'ın sonunda, aldığı emirle Kıbrıs'ın korunması için 20 kadirgasını bırakarak 10 Mayıs'ta 83 kadirgası ile Haziran ayında Pertev Paşa ile birleşmek üzere adadan ayrılmıştır.³⁹ İstanbul'da bulunan Barbaros'un oğlu Hasan Paşa da 20 kadirgası ile donanmaya katılması için yollanmıştır. Bu sıralarda yaklaşık olarak 250 gemi ile oluşturulan Türk deniz güçleri Meis ve Rodos karasularında toplanmış bulunmaktadır. Pertev Paşa, kalafat etmek ve levazım almak için Eğriboz adasına yönelirken, Uluç Ali Paşa da 20 kadirgası ile onlarla birleşiyordu.⁴⁰

Tüm bunlar olurken Venedik Deniz Komutanlığı görevi Sebastiano Veniero'ya geçiyordu. Nisan ayı boyunca Adriyatik kıyılarında dolaşmakla beraber önemli bir olayla karşılaşmamıştır. Mayıs'ın 1'inde, Korfu'ya dönüyordu. Daha sonra, Kıbrıs'ın kurtarılması için Papa, II. Filip ve Venedik Cumhuriyeti tarafından imzalanan ve 25 Mayıs'ta ilan edilen Kutsal İttifak haberi alınmıştır.⁴¹ İttifakın birinci maddesine göre, "bu ittifak, imza atan bütün devletler ve katılan diğer devletler için devamlı ve savunucu bir karakter alır. Aynı zamanda, bu İttifak, Trablus, Tunus ve Libya'daki Cezayir kenti dahil Akdeniz ve Kıta'daki bütün Türklerin iskânlarının tahrip edilmesi ve işgal edilmesi amacıyla saldırgan bir karakter almaktadır."⁴² Uzun görüşmelerden sonra Papa, Venedikliler ve İspanyolların, bir Haçlı Seferi şeklinde onüçüncü kez Türklere karşı, Kıbrıs'ın yeniden alınması için, bir ittifak yapmaları onlar için son fırsattı.⁴³

Savaş, Türkler için de dinî bir karakter kazanmıştı. Mayıs ayında Kaptan-ı Derya Müezzinzade Ali Paşa'ya gönderilen bir raporda savaşın aldığı bu karakteri görmekteyiz: "Kâfirlerin saldırı niyeti haberleri burada

³⁹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1983, cilt 3/1, s.16.

⁴⁰ Uzunçarşılı, *aynı yer*, s.16.

⁴¹ Anderson, R.C., *Naval Wars in the Levant, 1559-1853*, Princeton University Press, 1952, s.34.

⁴² Quarti, Guido Antonio, *La guerra contro il turco in Cipro e a Lepanto. 1570-1571*, Stabilimento Grafico, Venezia 1935, s.426. Bu eser 50 yıl önce yayınlanmış olmasına rağmen, İtalyan arşivlerinde bulunan belgeleri, önemle tavsiye edilen kaynakçaları ve açıklamaları içermektedir.

⁴³ Türklere karşı Papalar tarafından düzenlenen Haçlı seferi aşağıdaki şekilde gelişmiştir: Birincisi Papa V.Urbano, 1344'de; ikincisi I. Murat'a karşı aynı Papa; üçüncüsü XI. Greorio, 1396'da; dördüncüsü IV. Eugenio, 1444; beşincisi III. Calixto, 1455'de; altıncısı II. Pius, 1464'de; yedincisi IV. Sixto, 1472'de; sekizinci Bayezit'a karşı VIII. İncencio; dokuzuncu VI. Alejandro, 1501'de; onuncu X. Leon, 1520'de; onbirinci VI. Adriano, 1526'da; ve onikincisi III. Paulo, 1538'de.

(İstanbulda'da) herkes tarafından öğrenildiği zaman, ulemâ ve bütün Müslüman topluluğu tarafından dinimizin şerefini, ülkemizi ve Halifelik topraklarını korumak amacıyla, hemen müttefik donanmasının yerini tespit edip derhal saldırıya geçilmesine karar verilecektir."⁴⁴ Her iki ordu da yeni ve şiddetli bir etki-tepki dönemi başlamıştır.

Türklerin akınları Haziran ayında Girit adasında başladı. Zanta ve Kefalonya'yı yağmalayarak Adriyatik yönünde ilerlediler ve 25 Temmuz'da Korfu'ya geldiler.⁴⁵ Ağustos'ta Dalmaçya kıyıları ve adalarını yağmaladılar, Sopoto, Dulcigno (Ülgün), Antivari (Bar) ve Lesina'yı zapt edip,⁴⁶ aynı ayın 15'inde Kurzola'ya saldırdılar. Bu arada Ragusa'ya Hristiyan donanmalarının hazırlıkları, yaptıklarının haberi gelince Kataro kuşatması bırakılmıştır. Avlonya'ya 16 ve Korfu'ya 30 Ağustos tarihlerinde saldırdılar. 14 Eylül'de Parga'ya saldırılmıştı, bu saldırıdan iki gün sonra, Müttefik donanması Messina'dan ayrıldı. Türkler Preveze'den Lepanto'ya geçerek İstanbul'dan gelecek emirleri beklemeye başlamışlardı.

Müttefiklerin arasında, donanmaların düzenlenme işi çok yavaş yürütülüyordu. Don Juan filosu ile birlikte yalnız Messina'ya 24 Ağustos'ta gelebildi. İspanyollar ve Venedikliler arasındaki anlaşmazlıklar, hazırlıkların tamamlanmasını geciktiriyordu. Magosa'nın Ağustos'un birinci günü Türklerin eline geçmesi sonucu Kıbrıs'ın fethi, müttefikler daha bir filo düzenlemeden ve göndermeden, gerçekleşmişti.⁴⁷ Müttefik donanması Juan Andrea Doria komutası altında 16 Eylül'de Messina'dan çıkıp 27'sinde Korfu'ya varmış bulunuyordu.

Türklerin durumu, donanma kaptanına Eylül'ün sonunda gönderilen raporda şöyle anlatılmaktadır: "Şimdi, düşmanlar hakkında güvenilir bilgiler elde ettikten sonra, Allah'a ve Peygamberimize sığınarak Kâfir donanmasına saldırıya geçilmesi emrini veriyorum. Benim emrimi alır almaz, en uygun bir fikir birliği meydana getirip Pertev Paşa, Cezâyir Beylerbeyi, diğer beyler, zuamâlar⁴⁸ ve kaptanlar ile birleşip bir Savaş Şurası oluşturmalısınız."⁴⁹ Osmanlı donanması İnebahtı limanında demirlemiş olurken

⁴⁴ İncılık, H., *a.g.e.*, s. 186-187.

⁴⁵ Çelebi, *a.g.e.*, s.140.

⁴⁶ Braudel, F., *a.g.e.*, s.599.

⁴⁷ Shaw, Stanford, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Cambridge University Press, 1978. cilt I, s.178.

⁴⁸ Zuama (Züema): Büyük timar sahipleri; zemet sahipleri.

⁴⁹ İncılık, H., *a.g.e.*, s.188-189.

müttefikler filosunun onlara karşı geleceğini kesin öğrendiler.⁵⁰ Kâtip Çelebi'ye göre, savaşın öncesi ve İstanbul'dan gelen emirlere göre yapılan şura'da Serdar Pertev Paşa, Kaptan-ı Deryâ Cezâyir Beylerbeyi Uluç Ali Paşa, Barbaros'un oğlu Hasan Paşa, Trablus Beylerbeyi Cafer Paşa, 15 Sancak Beyi ve yüksek rütbedeki pek çok vezir katılmışlardı.

Kumandanlar arasında, durumu yorumlamak konusunda derin anlaşmazlıklar belirdi. Uluç Ali Paşa, donanmanın denizde altı aydan beri sürekli harekât yaptıktan sonra ciddi eksiklikleri olduğunu vurguladı.⁵¹ Pertev Paşa'da Uluç Ali Paşa gibi, kürekçi, asker ve büyük sayıda donanmadan ayrılan timarlıların eksik olduğu görüşünde idi.⁵² Ayrıca, İnebahıtı'da yalnızca müttefiklerin saldırısına karşı bir savaş açma taraftarıydı. Amiral, İstanbul'dan gelen her türlü emire uymaya ısrar etti. Sonunda, kumandanların kendi fikrine göre savaşmasına karar verildi.⁵³

6-7 Ekim gecesi, müttefik donanması, Lepanto Körfezi sularında, kuzey yönünden geçti. Ayın üçünde, Magosa'nın düştüğü ve Türklerin Venedikli Komutan Bragadino'ya ve subaylarına yaptıkları işkenceler haberi geldiğinde tayfalar, kesinlikle çarpışmaya girmek istemişlerdi.⁵⁴ Haber tüm gemiler ve özellikle de Venedikliler için gerçek bir şok oldu. Öte yanda, Müezzinzâde Ali Paşa Hristiyan donanmaların gücünden endişe duymaya başlamıştı. Gelen haberlere göre ayın 6'sında Hristiyanlar Kefalonya'ya doğru yönelmişlerdi ve Müezzinzâde'nin hesaplarına göre oraya artık varmışlardı. Fakat kesin olan bir şey de 7 Ekim'de müttefik gemilerinin İnebahıtı Körfezi sularında Türk donanmaları ile karşılaştığı idi.

Bu gemilerin sayıları hakkında yalnız Avrupalı ve Türk tarihçileri arasında değil, Türk tarihçilerin kendi aralarında da farklı görüşler vardır. Hammer⁵⁵ Türk donanmasının 240 kadirga, 40 kalite, 20 küçük gemi,

⁵⁰ Çelebi, *a.g.e.*, s.141; Peçevî, *a.g.e.*, s.350.

⁵¹ Çelebi, *a.g.e.*, s.142.

⁵² Peçevî, *a.g.e.*, s.350.

⁵³ Çelebi, *a.g.e.*, s.143.

⁵⁴ Kıbrıs savaşı ve Famagusta (Magosa)'nın Türklerin eline geçmesi ile ilgili bkz., Hill George, *A History of Cyprus*, volume 3, The Frankish Period 1432-1571. Cambridge University Press, 1948, s.950-1036.

⁵⁵ Hammer, Josef Von, *Histoire de l'Empire Ottoman depuis son origine Jusqu'a nos jours*, Paris 1835/1843. cilt 6, s.425, *Histoire de l'Empire Ottoman* adı altında 1844 yılında Paris'te yayınlanan üç ciltlik ayrı bir baskı bulunmaktadır. Osmanlıcaya tercümesi Mehmet Ata tarafından yapılmış ve İstanbul'da Hicri 1329-1337 yılları arasında *Devlet-i Osmaniye Tarihi* adı altında basılmıştır.

toplam 300 gemi; Contarini⁵⁶ 200 kadirga, 50 kalite ve 20 ufak gemi, toplam 270; Guglielmotti⁵⁷ ise toplam 282 (222 kadirga ve 60 kalite) gemiden oluştuğunu anlatmaktadırlar. Osmanlılar arasında Kâtip Çelebi⁵⁸ toplam 180 gemiden bahseder, Peçevî ise⁵⁹300 gemiden fazla; Selâniki⁶⁰ 184 gemi derken Solakzâde⁶¹ 250 gemi olduğunu belirtmektedir. Türk donanmasının 225-250 gemiden, müttefiklerin ise 207 kadirga, 30 kalite ve 6 kalyon şeklinden oluşan bir 243 gemilik donanmasından bahsedebiliriz.⁶²

Savaş çok kanlı olmuştur. Müttefiklerin 8000 yitiğine karşı, Osmanlı donanmasında 30 bin insan ölmüştü.⁶³ Osmanlı tarihçileri 180-200 kadar geminin kaybedildiğinden bahsederler.⁶⁴ Müezzinzade Ali Paşa da hayatını bu savaşta kaybetmiştir. Yalnız Uluç Ali Paşa 30 kadar gemiyi elinde tutabilmiş, ve Ege'deki adalarda bulabildiği birkaç gemi daha 87 gemilik bir filo halinde Aralık ayının sonunda İstanbul'a gelmiştir. Çeşitli yollardan onurlandırılmış ve Kaptanı Derya tayin edilmiştir. Ayrıca, Uluç adının Kılıç'a çevrilmesine ferman buyurulmuştur.⁶⁵ Öte yandan Pertev Paşa ve diğer subaylar, savaşta sorumlulukları yüzünden, malları musadere edilmiş ve tutuklanıp görevden uzaklaştırılarak cezalandırılmışlardı.⁶⁶

Gerçekte ise Sadrazam Sokullu'nun etkisi ve Divan'daki anlaşmazlıklar nedeni ile Amiral ve Pertev Paşa'nın donanma içindeki sorumlulukları engellenmişti, çünkü Osmanlı donanması Adriyatik'te saldırılar gerçekleştirirken bazı önlemler alınmamış, donanma Amiralliğinin bazı yardım istekleri yanıtız kalmıştı. Hayrullah Efendi'nin⁶⁷ eserlerinde belirttiğine göre, Sokullu Mehmed'in arzusu, Vezir Pertev Paşa'nın yetkilerini kırmaktı. Pertev Paşa Kara Kuvvetleri komutanıydı. Donanmanın Amiralliğinde

⁵⁶ Contarini, *a.g.e.*, s.50.

⁵⁷ Guglielmotti, *a.g.e.*, s.212.

⁵⁸ Çelebi, *a.g.e.*, s.143.

⁵⁹ Peçevî, *a.g.e.*, s.350.

⁶⁰ Danişmend, İ.H., *a.g.e.*, s.404.

⁶¹ Danişmend, *aynı yer*, s.404.

⁶² Anderson, R.C., *a.g.e.*, s.38; Guglielmotti, *a.g.e.*, s.211.

⁶³ Contarini aşağıdaki rakamları vermektedir: Hristiyanların verdiği kayıplar 7.656, Türklerin verdiği kayıplar 29.990; *a.g.e.*, s.55.

⁶⁴ Peçevî, *a.g.e.*, s.351.

⁶⁵ Peçevî, *aynı yer*, s.351; Çelebi, *a.g.e.*, s.145.

⁶⁶ Mantran, Robert, *L'écho de Lepante a Constantinople*, G.Benzoni, *a.g.e.*, s.249.

⁶⁷ Hayrullah Efendi, "Tarih", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Maarif Basımevi, 1957, cilt 7, s.41.

ve Başkumandanlığında iki Kara Kuvvetleri kumandanı varken, yanlarında bu işi iyi bilen ve tecrübeli fakat otoritesiz, iki deniz kumandanı vardı: Uluç Ali Paşa ve Hasan Paşa.⁶⁸ Amiral ve Uluç Ali Paşa taraftarları arasında da ciddi anlaşmazlıklar olduğunu görmekteyiz.

Donanmanın gücünü olumsuz yönde etkileyen başka etkenler de vardı. Bunlardan biri tayfaların denizde harekât sürelerinin çok uzun olmasıydı. Gerçekte İnebahtı savaşından bir kaç ay önce Adriyatik'te yapılan çarpışmalar gerilla savaşı olarak adlandırılabilir, çünkü yalnız Osmanlı donanmasının erzak ve güçlerinin tüketilmesi ile sonuçlanmıştır.⁶⁹ Aynı zamanda bu saldırılarda önemli bir engelle karşılaşmayınca Türkler güçlü olduklarını, müttefikler filosunun yetersiz olduğunu sanmışlardı.

Bununla birlikte kış mevsimi yaklaştığı için Türkler bu seferlerin Hristiyan donanmaları tarafından yapılmayacağına inandılar. Sonunda, Timarlıların ve Türk korsanlarının ayrılması ile kürekçi ve asker sayısında önemli eksiklikler olmuştu,⁷⁰ bu olay donanmanın yapısını yenilemesinde büyük güçlük yaratmıştır.

III. – SAVAŞTAN SONRA YENEN VE YENİLENLER

İnebahtı büyük bir zafer olmasına rağmen bunu izleyen yıllarda, zaferi kanıtlayan bir sonuç alınmamıştı. Sonuç açısından Kutsal İttifak hedefine ulaşamadığından, yalnızca zafer anının heyecanı ile kalmıştı. İnebahtı'nın bu anda maddî tek başarısı; Papa, Venedik ve İspanya arasında paylaşılan birkaç yüz gemi, top ve dört bin kadar esirdi. Fakat Kutsal İttifak'ın gerçek amacı olan Kıbrıs, kesin olarak Türklerin elinde kalmıştı.

Osmanlı filosundaki hasarlara karşın, İmparatorluğun deniz güçleri hemen hemen aynı durumda kalmıştı. "İnebahtı ile Osmanlıların deniz kudreti kesinlikle yırtılmıştır,"⁷¹ "İnebahtı Türklerin deniz hâkimiyetine mezar olmuştur"⁷² veya "Türkler deniz kuvvetleri olarak yok edilmiştir"⁷³ gibi söylentiler, 6 ay gibi kısa bir zamanda donanmanın yeniden inşa

⁶⁸ Uluç Ali Paşa'nın yaşamı ve Lepanto savaşındaki katılımı ve faaliyetleri için bkz., Emir, Ali Haydar, "Kılıç Ali Paşa ve Lepanto", *Deniz Mecmuası'nın Tarih kısmı ilâvesi*, İstanbul 1931.

⁶⁹ Braudel, *a.g.e.*, s.600.

⁷⁰ Çelebi, *a.g.e.*, s.140-141.

⁷¹ Guglielmotti, *a.g.e.*, s.235.

⁷² *Nueva Historia de España*, *a.g.e.*, s.66.

⁷³ *Conferencias sobre Lepanto (1547-1947)*, Madrid 1948, s.36.

edilmesi ve İnebahtı'dan sonraki Akdeniz'deki seferlerin durmasının nedenlerini teşkil etmemektedirler. Çünkü İnebahtı olayı bu kadar basit değildir.

1571-1572 kışında, Avrupa İnebahtı zaferini kutlarken yeni Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa ve Vezir-i Azam'ın yönetimi altındaki Türk donanmasının yeniden inşa edilmesi için büyük bir faaliyet gerçekleştiriliyordu. Bu çalışmalar yalnız İmparatorluğun büyük tersanelerinin bulunduğu Gelibolu ve İstanbul'da değil, Varna, Burgaz, İğneada, Vize, Ahyolu, Süzöbolu Midye, Kefken, Silistre, Semendire, Samsun, Sinop, Biga, İzmit, Gemlik-Yalova, Rodos ve Antalya'da da devam etmiştir.⁷⁴ Sarayın bir bölümü sekiz geminin inşa edilmesine ayrılmıştı.⁷⁵ Bunun için de 1572 Haziranında Türkler, İnebahtı'daki kadar güçlü bir donanmaya sahip ve müttefik donanma saldırılarını nötreleze edebilecek güçte bulunuyorlardı. Aynı yıl, Türk filosu Akdeniz'deki faaliyetlerini ve saldırılarını normal bir şekilde gerçekleştirerek filonun tahrip olmadığını gösterdiler.

Diğer yandan müttefikler, Kıbrıs'ı yeniden ele geçirmek rüyası ile aralarındaki anlaşmazlıkları birkaç ay için unuttular. İttifak filosunun birlikte son faaliyeti 1572 Ekiminde gerçekleşti, ve yalnız teorik olarak birlikte olan ittifak güçlerinin Kıbrıs'ı tekrar ele geçiremeyeceği kesinleşti. Aynı yılın Mayıs ayında Papa V. Pio'nun ölümü, bir sonraki yılın Mart ayına kadar kesin olarak Kutsal İttifak'ın parçalanmasına neden oldu. V. Pio, İttifak'ı yalnız bir araya getirdiği için değil, aynı topluluğa Haçlı Seferi ruhu yüklediği için de birleştirici etkendi.

Papa'nın ölümü ve İttifak devletlerinin anlaşması çerçevesindeki menfaatleri, gerçeğin farklı olduğunu ve sorunun başka araçlarla çözülmesi gerektiğini ortaya çıkardı. Aynı zamanda kendi çıkarları ön plâna çıkınca, Haçlı Seferi ruhu unutulmuştur. İspanyollar, Doğu Akdeniz'de umdukları başarıyı kazanamayınca ordan uzaklaşıp Cezâyir ve Tunus'da faaliyet göstermeye devam ettiler. Örneğin, Venedik Senatosu, Levant'taki çıkarlarını düşünerek, Sultan'la barış için müzakere yapmaya çalıştılar.

Görüşmeler kısa zamanda olumlu sonuçlar vermeye başladı. 7 Mart 1573'te tam yetkili iki elçi; Marc' Antonio Barbaro ve Aloisio Mocenigo, Sultan Selim ile barış antlaşmasını imzaladılar. Bu antlaşma uyarınca Venedik, Zanta Adası için 500 duka olan "haraç" 1500 duka'ya çıkarıldı. Kıbrıs için yıllık vergi artık verilmeyecek ve savaş tazminatı olarak 300.000

⁷⁴ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1988, s.445-446.

⁷⁵ Peçevî, *a.g.e.*, s.352; Çelebi, *a.g.e.*, s.146.

duka verecekti ki, kısa zamanda ödendi. Bu sıralar İstanbul'da yaşayan Venedik Elçisi şöyle düşünüyordu: "Türkler İnebahtı savaşını kazanmış görünüyorlar."⁷⁶ Bu anlaşmanın imzalanması ile Kutsal İttifak, otomatik ve kesin olarak yıkıldı. 1580'de İspanya da Türklerle bir barış antlaşmasına vararak, Papa'nın ısrarlarına karşın politikasını Akdeniz'den uzaklaştırmıştır.⁷⁷

İnebahtı'da görebildiğimiz tek sonuç, XVI. yüzyıl boyunca süren Osmanlı'nın büyük yenilmezlik efsanesinin yıkılmasının psikolojik etkisidir. Daha önce de gördüğümüz gibi Türkler'in sürekli zaferleri, bu efsaneyi büyütmüş, yaygınlaştırmıştır. İnebahtı'dan sonra ise Hristiyanlar Türk korkusundan kurtularak, bu zaferin büyüklüğünün farkına vardılar.

İnebahtı'dan sonra, politika ve ekonomi alanındaki değişimler yalnız savaş sonucunun yansımaları değil, Akdeniz dışındaki yani dünyadaki ekonomik ve politik değişimlerin yansımalarıdır. İnebahtı'dan sonra ortaya çıkan yeni devlet güçleri ile Akdeniz ölü⁷⁸ ve etkisiz (nötr) bir deniz olmuştur. Dünya egemenlik savaşı artık Atlantik Okyanusu'na kaymıştı. Akdeniz yalnızca Osmanlı ve İspanyol İmparatorlukları'nın ve diğer devletlerin XVI. yüzyıl boyunca kendi çıkarları için çarpıştıkları bir alan olarak kaldı. İnebahtı'dan sonra Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'de hiç bir rakiple karşılaşmadı. Türk Deniz Kuvvetlerinin gücü devam etmiş, fakat dünya egemenlik mücadelesinde yer almamış,⁷⁹ bir defa daha, bu gibi uluslararası kapsamda deniz savaşlarına katılmamıştı.

⁷⁶ Hammer, *a.g.e.*, s.436; Şakiroğlu, Mahmut. "II. Selim'in Venedik Cumhuriyetine Verdiği 1567 ve 1573 Tarihli Ahidnameler", *Erdem*, 11/5 (1986), s.546-553.

⁷⁷ Baykal, Bekir Sıtkı, *XIX'uncu Asra Kadar Akdeniz'de Hakimiyet Davası*, Halkevi, Ankara 1938, s.32.

⁷⁸ *Nueve Historia de Espana, a.g.e.*, s.68.

⁷⁹ Çevirenin ekleri: İnebahtı Deniz Savaşı üzerine yazılanlar burada zikredilenler ile sınırlı değildir. Şu kayıtların da bir makalede muhakkak belirtilmesi gerekir.

M. Lesure, *Lepante. La Crise de L'Empire Ottoman*, Paris 1972.

S. Soucek, "İnebahtı Savaşı (1571) Hakkında Bazı Mülâhazalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, 4-5 (1973-1974), s.35-48.

Özcan Mert, "Şerifî'nin Fetih-nâme-i Kıbrıs", s.49-78.

M. Lesure, "Notes et documents sur les relations Veneto-Ottomanes 1570-1573", *Turcica*, IV(1972), s.134-164 ve VIII/1 (1976), s.117-156.

Venezia e la difesa del Levante da Lepanto a Candia 1570-1670, Venezia 1986. Venedik Şehri Belediyesinin düzenlediği sergi kataloğu olmakla beraber, içerdiği makale ve görüntüler ile müstesna bir kılavuzdur.

M. Morin, "La battaglia di Lepanto", *Venezia e i Turchi*, Milano 1984, s.210-231.

K. M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, cilt IV, The Sixteenth Century, Philadelphia 1984, bilhassa s.923-1100.